

Complexnummer: 429933

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Vesting Elburg

Aantal complexonderdelen

8

Monumentnummers van complexonderdelen

430523, 430526, 430527, 430528, 430529, 430530, 430531, 430533

Woonplaats

Elburg

Gemeente

Elburg

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Bij Zuiderwalstraat 1, 8081 CD te Elburg

Complexomschrijving

Voorstel tot aanwijzing ingevolge de Monumentenwet 1988 Omschrijving complex: VESTING ELBURG. De historische (oorspronkelijk middeleeuwse) Oudnederlandse vesting Elburg heeft de volgende kenmerken: A. Locatie en functie De vesting was gelegen aan de zuidelijke oever van de voormalige Zuiderzee; de verdedigingswerken hadden uitsluitend een functie bij de beveiliging van de stad als woonkern, handelscentrum en vissershaven. De vesting speelde na de Tachtigjarige Oorlog geen rol meer in de landsverdediging.

B. Bouwjaren en bouwers De verdedigingswerken zijn in hun verschijningsvorm voornamelijk in de hierna genoemde perioden aangelegd: - de middeleeuwse werken omstreeks 1390-1400; - de kazematten c.a. voor de poorten in 1538-1543; - de Oudnederlandse versterkingen in 1580-1590. De kazematten voor de poorten werden gebouwd in opdracht van Hertog Willem van Gulik. De Oudnederlandse versterkingen werden aangelegd in opdracht van Prins Willem I en onder leiding van Diederik Sonoy. De belangrijkste wijzigingen nadien betreffen: - De doorgang van de Vischpoort onderging enige wijzigingen in 1592. - De resten van de middeleeuwse vestinggracht binnen de 16e-eeuwse hoofdwal werden ca. 1612 gedempt. - Van de middeleeuwse ommuring met rondelen werden na 1590, in de loop der eeuwen, verscheidene delen afgebroken of opgenomen in civiele gebouwen. - De houten ophaalbruggen voor de poorten werden vervangen door stenen boogbruggen in 1764 (Goorpoort), in 1804 (Mheenpoort) en in de 19e eeuw (Vischpoort). - In de loop van de 18e en 19e eeuw werden aan/op de Vischpoort enige wijzigingen ten behoeve van civiele doeleinden aangebracht. - In het begin van de 19e eeuw werden de Goor- en Mheenpoort tot aan het maaiveld afgebroken. - De hoofdwal werd omstreeks het midden van de 19e eeuw enigszins afgevlakt en 'geplantsoeneerd'.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

C. Verschijningsvorm en hoofdonderdelen Regelmatig rechthoekige middeleeuwse ommuurde vesting, omgeven door een omwalling en omgrachting volgens het Oudnederlandse stelsel. De vesting bestaat thans in hoofdzaak uit: - Resten van de middeleeuwse ommuring met drie poorten en enkele rondelen. - Voor de drie poorten, 16e-eeuwse bomvrije kazematten. - Een hoofdwal met vier bastions. - Een hoofdgracht. Van de vesting zijn de volgende toegangen van belang: - aan de zeezijde, de Vischpoort. - aan de ZW-zijde, de Goorpoort. - aan de NO-zijde, de Mheenpoort. - aan de ZO-zijde, de Landpoort.

D. Technische bijzonderheden De meest kenmerkende technische bijzonderheden zijn: - De hoofdwal is, met inbegrip van de bastions, enigszins afgevlakt en 'geplantsoeneerd'. - De bastions zijn ook - in horizontale zin - enigszins 'afgevlakt', in casu gaan min of meer vloeiend over in de courtines. - De voor de Visch-, Mheen- en Goorpoort aanwezige gemetselde boogbruggen hebben balustraden en hekpijlers. - De hoofdgracht heeft de oorspronkelijke vorm en afmetingen goeddeels behouden, met uitzondering van de verlanding voor de flanken der bastions. - De voor de Visch-, Mheen- en Goorpoort aanwezige bomvrije gemetselde ruimten liggen onder het niveau van het brugdek ter plaatse en bevatten onder meer kazematten voor geschut en/of handvuurwapens ter bestrijking van de grachten. De kazematten zijn overwelfd en toegankelijk van straatniveau via gemetselde overwelfde trappen; zij zijn voorzien van tot boven het maaiveld opgemetselde, afgedekte ventilatie-schachten en schietgaten. - De resten van de middeleeuwse muren en rondelen zijn afgedekt met rollagen; zij zijn in doorsnede trapeziumvormig en op enkele plaatsen voorzien van schietsleuven. De muren zijn in het algemeen op maaiveldniveau 1 tot 1,25 m. dik en op 6 m. hoogte, 0,70 tot 0,75 m. dik (fragmenten in verhouding).

De historische vesting Elburg heeft de volgende samenstellende onderdelen: 1. BASTION I (Zuid-bolwerk), zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430523; 2. COURTINE I-II MET GOORPOORT, BRUG, KAZEMAT EN MUURRESTEN, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430526; 3. BASTION II (West-bolwerk), zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430527; 4. COURTINE II-III MET VISCHPOORT, BRUG, KAZEMATTEN EN MUURRESTEN, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430528; 5. BASTION III (Noord-bolwerk), zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430529; 6. COURTINE III-IV MET MHEENPOORT, BRUG, KAZEMAT EN MUURRESTEN, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430530; 7. BASTION IV (Oost-bolwerk), zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430531; 8. COURTINE IV-I MET LANDPOORT EN MUURRESTEN, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer 430533.

Hoewel grote delen van de middeleeuwse versterkingen verloren zijn gegaan en de Oudnederlandse versterkingen zijn 'geplantsoeneerd', is het geheel, gevormd door resten der middeleeuwse ommuring, de bomvrije kazematten voor drie poorten, een poortgebouw, een hoofdwal met vier bastions en een hoofdgracht, vanwege: - het nog herkenbare karakter als middeleeuwse vesting met nagenoeg volledig 14e-eeuws stratenpatroon; - het nog goed herkenbare karakter als rechthoekige, volgens het Oudnederlandse stelsel aangelegde vesting; - de unieke combinatie van bovenvermelde stelsels; een goed voorbeeld van een middeleeuwse vestingstad, die - met behoud van de meeste kenmerken - later werd versterkt volgens het Oudnederlandse stelsel; welke geheel van algemeen belang is op grond van zijn architectuur-historische, krijgsgeschiedkundige en oudheidkundige waarde.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 430523

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 juli 1992
Kadaster deel/nr	82947/178

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Elburg	Elburg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Elburg	Zuid-Bolwerk

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Elburg	C			557
Elburg	C			1212
Elburg	C			1668

*Omschrijving***

BASTION I. Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van ca. 30 meter. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: C557 ged., C1212 ged. en C1668 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van 5 m., gerekend van de grens met perceel C1212).

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 430526

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 juli 1992
Kadaster deel/nr	82947/193

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Elburg	Elburg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Elburg	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Elburg	C			546
Elburg	C			1226
Elburg	C			389
Elburg	C			1227
Elburg	C			391
Elburg	C			1077
Elburg	C			1212
Elburg	C			557
Elburg	C			1845
Elburg	C			1668
Elburg	C			558
Elburg	C			1721
Elburg	C			390
Elburg	C			559
Elburg	C			388
Elburg	C			392
Elburg	C			1846

*Omschrijving***

COURTINE I-II MET GOORPOORT, BRUG, KAZEMAT EN MUURRESTEN. Courtine met: - Nabij het midden van de wal de voormalige Goorpoort, thans een coupure tussen twee keermuren met schotbalksponningen. - Voor de poort over de gracht een gemetselde boogbrug met twee bogen en ijzeren leuning, gevat in blokken natuursteen. - Aan de stadszijde, gedeeltelijk onder de brug en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedeeltelijk onder de coupure, een halfcirkelvormige gemetselde kazemat (ca. 1540) met aan de ZO-zijde drie schietgaten. De kazemat is toegankelijk via een overwelfde trap en is voorzien van twee tot boven de gronddekking opgemetselde ventilatie-schachten. - Aan de stadszijde van de Goorpoort resten van de middeleeuwse ommuring, te weten een rondeel in de as van de Smeesteeg en ca. 8 m. hoge muur ter lengte van ca. 35 m. tussen dat rondeel en de Beekstraat en idem ter lengte van ca. 20 m. tussen de Beekstraat en de Bloemsteeg. - Voorliggende gracht ter breedte van ca. 25 m. nabij de poort, oplopend tot ca. 30 m. nabij de bastions. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: - C388 ged., C389 ged., C390 ged., C391 ged. en C392 ged. (van deze percelen slechts een strook ter breedte van ca. 1,50 m., gerekend van de grens met perceel C1555); - C1226 ged. en C1227 ged. (idem slechts een strook van ca. 1,50 m., gerekend vanaf perceel C1229); - C1668 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van 5 m., gerekend van de grens met perceel C1212); - C ongenummerd ged. (Beekstraat; hiervan slechts het deel ten zuidwesten van de lijn in het verlengde van de ZW-grens van perceel C709); - en C546, C557 ged., C588, C559, C560 ged., C1077 ged., C1212 ged. en C ongenummerd ged. (Westwal).

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Monumentnummer*: 430527

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 juli 1992
Kadaster deel/nr 82947/184

Woonplaats* Elburg
Gemeente* Elburg
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Elburg
Locatieomschrijving West-bolwerk

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Elburg	C			1846
Elburg	C			1845
Elburg	C			1077

Omschrijving**

BASTION II. Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van ca. 25 meter. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: C560 ged., C1077 ged. en C ongenummerd ged. (Westwal).

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 430528

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 juli 1992
Kadaster deel/nr	82920/89

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Elburg	Elburg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Elburg	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Elburg	C			1481
Elburg	C			497
Elburg	C			1123
Elburg	C			1722
Elburg	C			1528
Elburg	C			529
Elburg	C			1763
Elburg	C			1077
Elburg	C			916
Elburg	C			1846
Elburg	C			1845
Elburg	C			1743
Elburg	C			1122
Elburg	C			1529
Elburg	C			1608

*Omschrijving***

COURTINE II-III MET VISCHPOORT, BRUG, KAZEMATTEN EN MUURRESTEN. Courtine met: - In het midden van de wal, een coupure tussen twee keermuren met schotbalkspanningen. - Voor de poort over de gracht, een gemetselde boogbrug met vier bogen. - Aan de stadszijde onder de brug en gedeeltelijk onder de coupure, een dubbele gemetselde kazemat (ca. 1540) met aan de NO-zijde drie (dichtgemetselde) schietgaten en aan de ZW-zijde drie schietgaten. De kazematten zijn toegankelijk via een overwelfde trap aan de ZW-zijde van de coupure; zij zijn onderling verbonden door een overwelfde gang onder de coupure en zijn voorzien van twee

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gemetselde ventilatie-schachten. - Aan de stadszijde van de coupure, de Vischpoort (1592), een gemetseld gebouw met overwelfde doorgang waarin voorzieningen voor poortdeuren. Boven de doorgang een wachtlokaal; aan de buitenzijde op elk der vier hoeken een uitgekraagde ronde hoektoren. Het gebouw is voorzien van een met leien gedekte achtkantige, ingesnoerde naaldspits; aan de zeezijde van de spits een voorziening ten behoeve van een kustlicht. - Aan de ZW-zijde van de Vischpoort, een daarop aansluitende stadsmuur, hoog ca. 5 m., tot aan de as van de Gasthuissteeg, vervolgens een gedeeltelijk uitspringend muurgedeelte, hoog ca. 3,5 m., tot even voorbij de Gasthuissteeg en een laag muurfragment van ca. 1,5 m. hoogte, aflopend tot 0,5 m. tot aan de as van de Westerwalstraat. - Aan de NO-zijde van de Vischpoort en op ca. 10 tot 40 m. van die poort, een ca. 6 m. hoge stadsmuur en een rondeel aan het NO-einde van de muur. - Voorliggende gracht ter breedte van ca. 20 m. nabij de Vischpoort en oplopend tot ca. 30 m. nabij de bastions II en III. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: - C1670 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van ca. 1,50 m., gerekend van de grens met perceel C ongenummerd - Noordwalstraat); - C1528 ged. en C1529 ged. (idem slechts een strook van ca. 1,50 m., gerekend vanaf perceel C1306); - en C497, C529, C560 ged., C916, C1077 ged., C1122, C1123, C1331, C1481 ged., C1608, C ongenummerd ged. (Havenstraat) en C ongenummerd ged. (Noordwal). In de dakkapel een klok van J.A. de Grave, 1718, diam. 52 cm. Mechanisch torenuurwerk (Vermoedelijk Korfhage, Duitsland), 1900, later voorzien van elektrische opwinding, gerestaureerd in 1992.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Monumentnummer*: 430529

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 juli 1992
Kadaster deel/nr 82920/82

Woonplaats* Elburg
Gemeente* Elburg
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Elburg
Locatieomschrijving Noord-bolwerk

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Elburg	C			1481
Elburg	C			1592
Elburg	C			1591
Elburg	C			1412
Elburg	C			1524

Omschrijving**

BASTION III. Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van ca.30 meter. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: C1412, C1481 ged., C1524, C1591, C1592, C1607 en C ongenummerd ged. (Noordwal).

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 430530

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 juli 1992
Kadaster deel/nr	82920/15

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Elburg	Elburg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Elburg	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Elburg	C			1484
Elburg	C			1749
Elburg	C			1108
Elburg	C			537
Elburg	C			1481
Elburg	C			1488
Elburg	C			1106
Elburg	C			1727
Elburg	C			539
Elburg	C			1445

*Omschrijving***

COURTINE III-IV MET MHEENPOORT, BRUG, KAZEMAT EN MUURRESTEN. Courtine met: - Nabij het midden van de wal, de voormalige Mheenpoort, thans een coupure tussen twee keermuren met schotbalkspinningen. - Voor de poort over de gracht, een gemetselde boogbrug met én overspanning. - Aan de stadszijde, gedeeltelijk onder de brug en gedeeltelijk onder de coupure, een halfcirkelvormige gemetselde kazemat (ca. 1540) met aan de NW-zijde twee schietgaten. De kazemat is toegankelijk via een gemetselde trap en is voorzien van een tot boven de gronddekking opgemetselde ventilatie-schacht. Aan de ZO-zijde van de coupure, een restant van een ronde toren, toegankelijk via een gemetselde trap. - Aan de stadszijde van de Mheenpoort, resten van de middeleeuwse ommuring, te weten een rondeel in de as van de Smeesteeg en ca. 7 m. hoge muur tussen dat rondeel en de Mheenpoortstraat. Voorts op ca. 12 m. ten zuidoosten van die straat een ca. 7 m. hoge muur tot aan een rondeel in de as van de Schapesteeg, hoog ca. 12 m.; vandaar tot aan de ZO-grens van perceel C1673 fragmenten van een muur en een rondeel, beide tot oorspronkelijke hoogte aangevuld. - Voorliggende gracht ter breedte van ca. 20 m. nabij de Mheenpoort en olopend tot ca. 30 m.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

nabij de bastions III en IV. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: - C1482 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van ca. 1,50 m., gerekend van de grens met de percelen C622, C1671, C1394, C814 en C815); - C1484 ged. (hiervan slechts het deel tussen de percelen 1445-1481, 539-1106 en Oostwal-Noordwal); - C1488 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van ca. 1,50 m., gerekend van de grens met percelen C1673, C1674, C1648, C150 en C149); - C537, C539, C1106, C1108, C1445 ged., C1481 ged., C ongenummerd ged. (Noordwal) en C ongenummerd ged. (Oostwal).

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Monumentnummer*: 430531

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 juli 1992
Kadaster deel/nr 82947/122

Woonplaats* Elburg
Gemeente* Elburg
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Elburg
Locatieomschrijving Oost-bolwerk

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Elburg	C			539
Elburg	C			540
Elburg	C			1445

Omschrijving**

BASTION IV. Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van ca. 25 meter. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: C539 ged., C540, C1445 ged. en C ongenummerd ged. (Oostwal).

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 430533

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	14 juli 1992
Kadaster deel/nr	82947/126

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Elburg	Elburg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Elburg	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Elburg	C			1330
Elburg	C			1588
Elburg	C			539
Elburg	C			1212
Elburg	C			1632
Elburg	C			1589
Elburg	C			561
Elburg	C			1447
Elburg	C			562
Elburg	C			543
Elburg	C			1445
Elburg	C			1684
Elburg	C			1446

*Omschrijving***

COURTINE IV-I MET LANDPOORT EN MUURRESTEN. Coutine met: - Nabij het midden van de wal, de voormalige Oostpoort, een coupure tussen twee keermuren met schotbalkspanningen. - Voor de poort, een dam door de gracht. - Aan de stadszijde van de Oostpoort, resten van de middeleeuwse ommuring, te weten een ca. 5 m. hoge muur ter lengte van ca. 20 m. achter perceel Bas Backerlaan 14 e.v.. Betrokken kadastrale percelen, Elburg nrs.: - C1330 ged. (hiervan slechts het deel tussen de percelen 561-562, 543-539 en Zuidwal-Oostwal); - C1599 ged. en C1588 ged. (van deze percelen slechts een strook ter breedte van ca. 1,50 m., gerekend van de oostgrens der percelen); - C1668 ged. (hiervan slechts een strook ter breedte van 5 m., gerekend van de grens met percelen C1212 en C534); - C1632 ged. en C1684 ged. (idem slechts een strook ter breedte van 5 m., gerekend vanaf de oostgrens van perceel C1668);

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- en C539 ged., C543, C557 ged., C561, C562, C1212 ged., C1445 ged., C1446, C1447 en C ongenummerd ged. (Oostwal). - o -

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie